

Šebesta, Pavel

Výzkum středověké studny v Chebu

Archaeologia historica. 1979, vol. 4, iss. [1], pp. 267-271

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139276>

Access Date: 28. 11. 2024

Version: 20240901

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Výzkum středověké studny v Chebu

PAVEL ŠEBESTA

Dalším významným a bohatým nálezem poslední doby, který otevírá nové možnosti v bádání o česko-chebských stycích v době vlády Lucemburků, je středověká studně v Mincovní ulici v Chebu. Byla nalezena při výkopu kanalizace pro nový trakt radnice v proluce u Školní ulice v květnu 1976.

Obr. 1. Cheb, studně v Mincovní ulici. Kaolinová figurka z hloubky 7,5 m. Foto J. Dytrych.

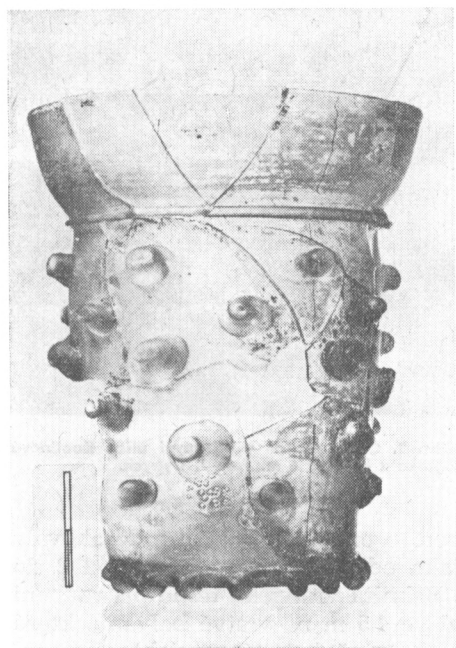

Obr. 2. Cheb, studně v Mincovní ulici. Kaolinová figurka z hloubky 6 m. Foto J. Dytrych.

Studna měla pravidelné kamenné roubení o průměru 180 cm a dosahovala hloubky 8 m. Druhotně jí bylo použito jako odpadní jímky. Zásyp od 2 do 4,5 m byl jednorázový na počátku 16. stol. Bahnitá vrstvička těsně při roubení svědčí o pokusu o vybrání, který ztroskotal ve 4,5 m na vrstvě balvanů, která zakrývala spodní část, jejíž výplň byla neobyčejně bohatá na dobře konzervovaný archeologický materiál. Keramiky je z této vrstvy řádově 300 kusů (pro Chebsko charakteristické velké hrnce s plastickými lištami na horní části

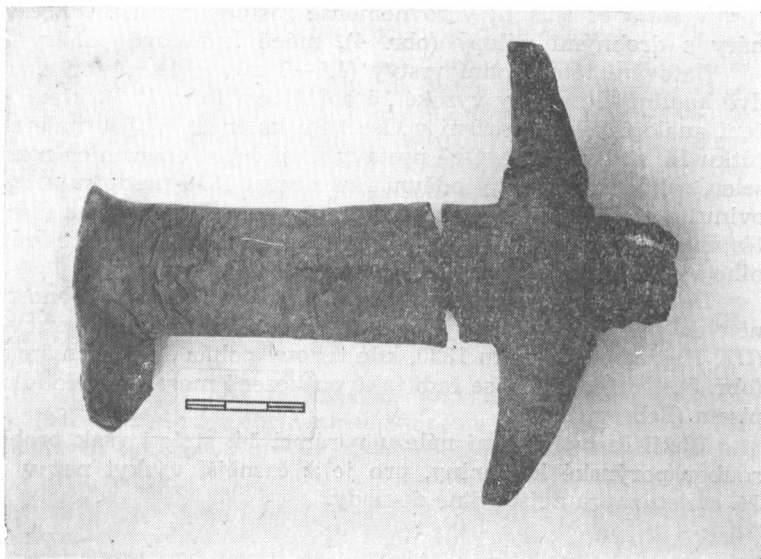
Obr. 3. Diurnale cisterciense. Podle Menclové 1972 I, obr. 145. Foto J. Dytrch.

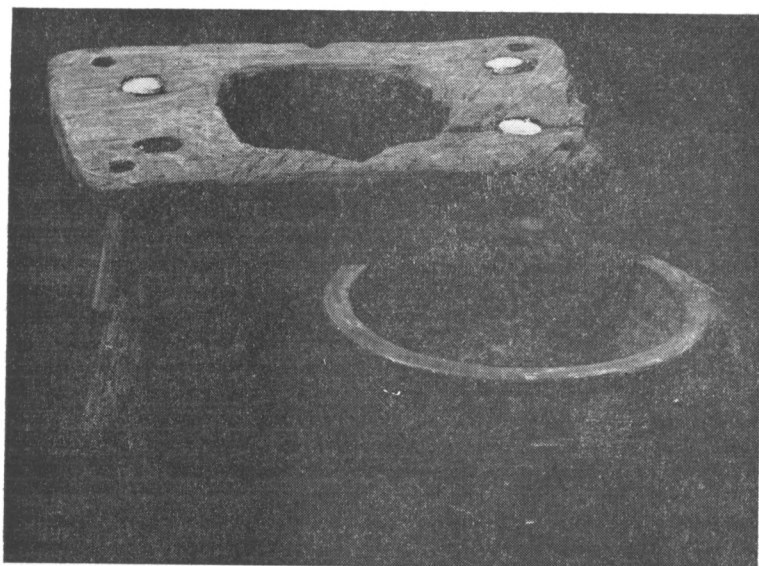
Obr. 4. Cheb, studně v Mincovní ulici. Pohár s nálepy ze světle zelenomodrého skla. Foto R. Wittmann.

Obr. 5. Codex Manesse. Podle Kämpfera 1977, str. 49. Foto J. Dytrch.

Obr. 6. Cheb, studně v Mincovní ulici. Dřevěný jílec dýky. Foto J. Dytrch.

Obr. 7. Cheb, studně v Mincovní ulici. Dětská stolička s nočníkem. Foto J. Dytrch.

výduti a s límcovým okrajem, černé leštěné džbány, nočníky, tyglíkovité a hrncovité kachle, pánve s tulejkou, kařany, poklice), z dřevěných výrobků dvě dětské stoličky (obr. 7), misky soustružené a skládané z dýžek, jílec dýky (obr. 6), k němu (?) kožená pochva s řezaným ornamentem, lžice, kůží obtočený kus prutu, sloužící patrně jako bičíště, klíny, louče, kusy prken, dále březové větve, třešňové a švestkové pecky.

V souboru skla byly rovnoměrně zastoupeny číše tzv. českého typu a poháry s drobnými nálepy (obr. 4), méně košťalové poháry a tetážové lahve.

Datování této spodní vrstvy (4,5–8 m) do 14. století umožnily především dvě kaolinové figurky vysoké 15 a [11] cm (obr. 1, 2), které jsou typem oblečení analogické vyobrazení v Oseckém kalendáriu (Diurnale cisterciense) z počátku 14. stol. (obr. 3). Obě postavy mají čepec enormních rozměrů, zvaný kruseler, o kterém Špýrský oděvní řád z roku 1356 předpisuje, že smí být jen 4 × ovínut a nad čelo se může zvedat pouze na výšku malíčku (Eye-Falke 1868, 39). Na chebské figurce (obr. 2) je kruseler ovínut 6 ×, takže kritika tohoto módního výstřelku byla v polovině 14. století asi aktuální.

Další průkaznou datovací pomůckou je typová podobnost chebských skleněných pohárů s nálepy (obr. 4) s vyobrazením v Manessově rukopisu písní (UK Heidelberg) z roku 1320, kde takový pohár drží minesänger von Buchheim (obr. 5). Do 14. století se řadí také poškozené mosazné pečetidlo s unciálním nápisem (Šebesta 1977).

Blíže časové určení nálezu v rámci 14. století však problematizuje menší soubor porýnské kameniny, pro jejíž časnější výskyt než v poslední čtvrtině 14. století zatím nejsou jiné doklady.

Literatura

Eye, A. — Falke, J., 1868: Kunst und Leben der Vorzeit I, Nürnberg.

Kämpfer, F., 1977: Becher, Humpen, Pokale; Leipzig.

Menclová, D., 1972: České hrady, Praha.

Šebesta, P., 1977: Nález v Chebské mincovně, Numismatické listy 32, str. 52.

Zusammenfassung

Der mittelalterliche Brunnen in Cheb, Mincovní-Gasse

Ein weiterer bedeutungsvoller und reicher Fund aus der letzten Zeit, der neue Einblicke in die Beziehungen zwischen Cheb und Böhmen zur Regierungszeit der Luxemburger bietet, ist der mittelalterliche Brunnen in der Münzgasse in Cheb. Er wurde bei Kanalisierungsarbeiten für den neuen Rathaustrakt in der Baulücke bei der Schulgasse im Mai 1976 entdeckt.

Der Brunnen besaß einen regelmäßigen Steinkranz von 180 cm Ø und erreichte eine Tiefe von 8 m. Sekundär wurde er als Abfallgrube verwendet. Eine einmalige Verschüttung von 2 bis 4,5 m Tiefe stammt aus dem Anfang des 16. Jahrhunderts. Die kleine Schlammschicht knapp am Brunnenkranz spricht für einen Versuch den Brunnen auszunehmen, der jedoch in einer Tiefe von 4,5 m an der Schicht von Steinblöcken scheiterte, die den unteren, an gut konserviertem archäologischem Material ungemain reichen Brunnenteil füllte. Von Keramik hat diese Schicht um 300 Stück geboten (für die Gegend von Cheb charakterische große Töpfe mit plastischen Leisten am Oberteil der Wölbung und Kragenrand, schwarze polierte Krüge, Nachttöpfe, tiegel- und topfförmige Kacheln, Köcherpfannen, Leuchter, Stürzen), von hölzernen Erzeugnissen zwei Kinderschemel (Abb. 7), gedrechselte und aus Blattholz zusammengesetzte Schüsselchen, einen Dolchgriff (Abb. 6), zu ihm (?) eine Leder-scheide mit eingeschnittenem Ornament, Löffel, eine mit Leder umspannte Rute, die offenbar als Peitschenstiel diente, Keile, Fackeln, Stücke von Brettern, schließlich Birkenzweige, Kirschen- und Pflaumenkerne.

Unter den Funden gläserner Gegenstände gab es Becher des sogenannten böhmischen Typs und Pokale mit kleinem Klebedekor (Abb. 4), seltener waren Krautstrünke und Etagenflaschen.

Die Datierung dieser unteren Schicht (4,5–8 m) in das 14. Jahrhundert ermöglichten vor allem zwei 15 und [11] cm hohe Kaolinfiguren (Abb. 1, 2), deren Bekleidungstyp der Abbildung im Kalendarium aus Osek (Diurnale cisterciense) vom Anfang des 14. Jahrhunderts entspricht (Abb. 3). Beide Figuren besitzen Kruseler genannte Hauben enormer Ausmaße, von denen die Speyerer Kleiderordnung aus dem Jahr 1356, vorschreibt, daß sie nur 4× gewunden sein und nur eines Zwerchfingers hock über der Stirn aufstehen soll (Eye–Falke 1868, 39). Auf der Figur aus Cheb (Abb. 2) ist der Kruseler 6× gewunden, so daß eine Kritik dieser modischen Auswüchse um die Mitte des 14. Jahrhunderts aktuell erscheint.

Eine weitere beweiskräftige Datierungsstütze ist die typologische Ähnlichkeit der Glaspokale mit dem Klebedekor (Abb. 4) aus dem Jahr 1320 und der Abbildung des Codex Manesse (UB Heidelberg) aus dem Jahr 1320, wo der Minnesänger von Buchheim einen solchen Pokal hält (Abb. 5). In das 14. Jahrhundert meldet sich auch das beschädigte Messingpetschaft mit der Beschriftung in Unzialbuchstaben (Šebesta 1977).

Eine genauere Datierung der Funde im Rahmen des 14. Jahrhunderts wird allerdings von einem kleinen Ensemble rheinischen Steinguts in Frage gestellt, für dessen früheres Vorkommen als im letzten Viertel des 14. Jahrhunderts bisher andere Belege fehlen.

Literatur

- Eye, A. – Falke, J. 1868: Kunst und Leben der Vorzeit I, Nürnberg.
Kämpfer, F. 1977: Becher, Humpen, Pokale; Leipzig.
Menclova, D. 1972: České hrady (Böhmische Burgen), Praha.
Šebesta, P. 1977: Nález v Chebské mincovně (Ein Fund aus der Münzstätte Cheb). Numismatické listy, 32, 52.

Abbildungen

- Abb. 1. Cheb, Brunnen in der Münzgasse. Kaolinfigur aus einer Tiefe von 7,5 m. Foto J. Dytrych.
Abb. 2. Cheb, Brunnen in der Münz-Gasse. Kaolinfigur aus einer Tiefe von 6 m. Foto J. Dytrych.
Abb. 3. Diurnale cisterciense. Nach Menclová 1972, I, Abb. 145. Foto J. Dytrych.
Abb. 4. Cheb, Brunnen in der Münz-Gasse. Pokal mit Klebedekor aus grünblauem Glas. Foto R. Wittmann.
Abb. 5. Codex Manesse. Nach Kämpfer 1977, 49. Foto J. Dytrych.
Abb. 6. Cheb, Brunnen in der Münz-gasse. Holzgriff eines Dolches. Foto J. Dytrych.
Abb. 7. Cheb, Brunnen in der Münz-gasse. Kinderscheme mit Nachtopf. Foto J. Dytrych.

